

**Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка**

Кафедра педагогіки та менеджменту освіти

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

**Завідувач кафедри педагогіки
та менеджменту освіти**

д.п.н., професор _____ Радул В.В.

«31» серпня 2017 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ІСТОРІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки
Рівень підготовки: доктор філософії
Форма навчання: денна / заочна

2017–2018 навчальний рік

Робоча програма для аспірантів з дисципліни «Історії вищої освіти» галузі знань 01Освіта/Педагогіка, спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

Розробник: Радул Ольга Сергіївна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та менеджменту освіти.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри педагогіки та менеджменту освіти

Протокол № 2 від «31» серпня 2017 року

Завідувач кафедри (гарант освітньо-наукової програми),
д.п.н., професор

В. В. Радул

©Радул О.С., 2017 рік

I. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3,5	Галузь знань 01Освіта/Педагогіка	Нормативна (за вибором)	
Модулів – 3	Спеціальність: 011 Освітні, педагогічні науки		
Змістових модулів – 3		2-й	2-й
Загальна кількість годин – 105		Семестр	
		4-й	4-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2	Рівень підготовки: доктор філософії	Лекції	
		14 год.	14 год.
		Семінарські	
		14 год.	14 год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		77 год.	77 год.
		Індивідуальні завдання:	
		год.	
Вид контролю:			
залік	залік		

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу полягає в ознайомленні з історією вітчизняної і зарубіжної вищої освіти – виникненням та розвитком закладів вищої освіти, формування змісту, методів навчання, форм роботи зі студентами, структурою управління, організацією внутрішнього життя, прав і обов'язків студентів і викладачів.

Завдання курсу:

- оволодіння знаннями про історичний процес виникнення і розвитку вищої школи;
- розширення історико-педагогічного кругозору, педагогічної ерудиції та обізнаності студентів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати**:

- основні етапи розвитку вищої освіти;
- процес формування зарубіжної та вітчизняної вищої школи;
- історію виникнення та розвиток вітчизняних закладів вищої освіти;

уміти:

- розуміти історичний розвиток вищої школи;
- сприймати різні концепції і погляди на розвиток вищої освіти;
- аналізувати історичні документи з виникнення та розвитку закладів вищої освіти;
- порівнювати шляхи розвитку вищих закладів освіти за кордоном і на батьківщині;
- узагальнювати, виявляти спільне і відмінне у розвитку вищої освіти.

Дисципліна спрямована на формування **компетентності**: здатність розуміти загальноосвітні і національні контексти розвитку освіти.

Результатом опрацювання змісту навчальної дисципліни здобувач наукового ступеня «доктор філософії» є вміння критично оцінювати існуючі системи освіти, представлені в історико-педагогічному дискурсі; застосовувати перевірені часом наукові положення представників світової та української педагогічної думки у наукових дослідженнях і викладацькій діяльності.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Історія вищої освіти за кордоном

Вищі школи епохи рабовласницького суспільства. Єгипет. «Рамессеум». Еллінізм. Олександрія. Мусейон. Рим. Школи риторів. Атенеум.

Вищі навчальні заклади Візантії. Аудиторіум (Магнавра) – вищий навчальний заклад Константинополя. Організація навчання. Зміст навчання. Вплив вищої школи Візантії на розвиток освіти у слов'янських народів та Західній Європі.

Вищі школи арабського халіфату. Школи при мечетях. Просвітницькі гуртки (фікхи, калами), будинки мудрості. Медресе. Вищі школи мусульманської Іспанії.

Виникнення і розвиток університетів в Західній Європі. Поняття «університет». Причини виникнення університетів. Походження університетських організацій. Два типи університетів (Болонья, Париж).

Діяльність університетів в ранній період їх історії (XII–XV століття). Університет – генеральна школа. Нації. Факультети. Зміст навчання (дисципліни, ієрархія предметів). Лекції. Диспути. Екзамени.

Міграція студентів (зовнішня, внутрішня). Освітні мандрівки студентів різних країн.

Викладачі університетів. Набуття наукових ступенів: магістр, доктор. Оплата праці. Обов'язки. Школа вчителя. Стосунки між колегами. Місце викладачів в середньовічному суспільстві.

Вільні мистецтва у середньовічному університеті. Тривіум. Квадривіум. Джерела університетського навчання.

Університети в ранній період сучасної Європи (1500–1800 рр.). Нові структури знання. Зміст, джерела і методи навчання. Терміни навчання.

Факультет мистецтв. Мова. Риторика. Історія і географія. Філософія (Аристотель, Декарт, Ньютон, Кант). Математика.

Факультет теології. Схоластичне навчання. «Сентенції» Петра Ломбардського. «Сумма теології» Фоми Аквінського. Вплив реформації. Критика схоластичного навчання.

Факультет права. Римське право. Канонічне право. Нові галузі юридичного знання (XVII ст.).

Факультет медицини. Ставлення до медицини в суспільстві. Умови навчання медицині. Поєднання теорії і практики. Виникнення нових галузей медицини.

Розвиток університетської освіти в Європі в 1800–1945 рр. Дві моделі університету: німецька (Берлінська) і французька. Секуляризація, бюрократизація, спеціалізація. Адаптація двох моделей у Європі. Перехід від епохи філософії до епохи науки. Берлінський університет.

Студентство. Викладачі. Створення нових кафедр. Доступ до академічної кар'єри. Соціальне походження викладачів. Жінки. Процедури призначення. Прибутки та спосіб життя.

Розвиток вищої освіти після другої світової війни до початку XXI століття. Збільшення кількості вищих навчальних закладів. Демократизація навчання. Розширення цілей навчання у вищій школі. Управління вищою школою. Форми навчання. Типи вищих навчальних закладів.

Модуль 2. Історія вітчизняної вищої освіти

Вища освіта за часів Давньої Русі. Володимир Святославич. «Навчання книжне». Ярослав Мудрий. Вища школа у Софійському соборі. Поширення шкіл підвищеного рівня. Зміст навчання. Методи навчання. Навчальна література.

Розвиток вищої освіти в Україні в XVI–XVIII століттях. Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576–1608). Зміст навчання. Викладацький склад.

Протестантські (кальвініські, соцініанські) вищі навчальні заклади на території України (Дубецьк, Кисилин, Панівці).

Києво-Могилянська академія (1632–1819). Петро Могила. Виникнення і розвиток. Структура. Організація навчання. Зміст та методи навчання. Джерела навчання. Студенти (склад, конгрегації, умови життя і навчання). Викладачі.

Українські студенти в університетах Європи в XV–XVIII ст. (Болонья, Падуя, Базель, Париж, Прага, Краків, німецькі університети). Видатні українці Ю. Котермак (Дрогобич), Павло Русин – викладачі західноєвропейських університетів.

Проекти відкриття університетів в Україні в другій половині XVIII ст. Проект Батуринського університету (1760).

Розвиток вищої освіти в XIX – на початку XX ст. Реформа освіти в Росії 1804 р. Перший статут університетів (1804). Створення навчальних округів.

Виникнення і діяльність Харківського (1805), Київського (1834) університетів.

Структура університетів. Факультети: філософський, юридичний, медичний. Склад професорів. Права викладачів. Матеріальна база університетів.

Університетський статут 1835 року.

Підготовка викладачів у першій половині XIX ст. Зміст і методи навчання в університетах.

Реакційні дії царського уряду. «Інструкція ректорам університетів і деканам факультетів» (1849).

Позитивні зрушення в університетському житті наприкінці 50-х – початку 60-х рр. Університетський статут 1863 р. Автономія університетів. Збільшення кількості кафедр. Виникнення нових дисциплін.

Створення Одеського (Новоросійського) університету (1865).

Реакція в галузі вищої освіти. Університетський статут 1884 р.

Виникнення спеціалізованих вищих навчальних закладів. Розвиток вищої жіночої освіти. Жіночі курси.

Розвиток Львівського університету (з кінця XVIII ст.). Чернівецький ліцей. Торговельна академія у Львові. Політехнічний інститут.

Розвиток вищої освіти в Україні у XX ст. Реорганізація вищої освіти після 1917 року. Національні університети в Києві та Кам'янець-Подільському (1917–1920). Інститути народної освіти. Перебудова педагогічної освіти.

Студентство, його склад. Викладачі. Відновлення університетської освіти (30-і рр. XX ст.).

Зміни в організації вищої освіти у 30-і рр. Заочна освіта. Аспірантура. Підготовка викладачів.

Розвиток вищої освіти в 40-80-і рр. Масовість вищої освіти. Вища педагогічна освіта.

Вища освіта в Україні та світі на сучасному етапі. Провідні тенденції розвитку вищої освіти. Викладач вищої школи. Болонський процес.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	денна форма									
	Усього	у тому числі								
го		Л	с	Ко нс	ін д.	с. р.				
1	2	3	4	5	6	7				
Змістовий модуль 1. Історія вищої освіти за кордоном										
Тема 1. Вищі школи рабовласницького суспільства, Візантії та арабського халіфату	1	1								
Тема 2. Виникнення та діяльність університетів у Західній Європі (XII–XV ст.)	16	2	4			10				
Тема 3. Університети в ранній період сучасної Європи	13	1	2			10				
Тема 4. Розвиток університетської освіти у 1800–1945 рр.	14	2	2			10				
Тема 5. Розвиток вищої освіти після II Світової війни	11	1				10				
Разом за змістовим модулем 1	54	6	8			40				
Змістовий модуль 2. Історія вітчизняної вищої школи										
Тема 1. Вища освіта за часів Київської Русі	7	2				5				
Тема 2. Розвиток вищої освіти в Україні в XVI–XVIII ст.	9	2	2			5				
Тема 3. Вища освіта в Україні в XIX – на початку XX ст.	14	2	2			10				
Тема 4. Розвиток вищої освіти в Україні у XX ст.	14	2	2			10				
Тема 5. Вища освіта в Україні на сучасному етапі	7					7				
Разом за змістовим модулем 2	51	8	6			37				
Усього годин	105	14	14			77				

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин

1	Історія окремих університетів Європи	4
2	Діяльність університетів Європи у 1500-1800 рр. Факультети та зміст навчання	2
3	Французька і німецька моделі університетів	2
4	Вищі навчальні заклади на території України у XVI–XVIII ст.	2
5	Історія університетів України	2
6	Розвиток вищої педагогічної освіти в Україні у XX ст.	2

8. Самостійна робота

1. Діяльність університетів Європи у середні віки (10 год.)
2. Навчання на різних факультетах європейських університетів у 1500–1800 рр. Зміст та методи навчання (10 год.)
3. Навчання українців за кордоном у XIV–XVIII ст. (2 год.)
4. Проєкти створення університетів в Україні у XVIII ст. (4 год.)
5. Видатні діячі та випускники Києво-Могилянської академії (4 год.)
6. Виникнення і розвиток університетів в Україні у XIX – початку XX ст. (10 год.)
7. Розвиток університетської освіти на Заході у XIX – першій половині XX ст. (8 год.)
8. Вищі навчальні заклади України у XX ст. (8 год.)
9. Розвиток вищої педагогічної освіти в Україні (2 год.)
10. Історія Центральноукраїнського державного педагогічного університету (2 год.)
11. Вища освіта в країнах Європи та Америки в другій половині XX – на початку XXI ст. Болонський процес. Вища школа України (6 год.)

10. Методи навчання

Словесні методи: пояснення, розповідь, бесіда, наукова доповідь.

Наочні: ілюстрація і демонстрація.

Проблемні: частково-пошуковий, дослідницький.

12. Системи оцінювання: національна та ECTS (стобальна)

14. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Алексюк. А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: Підручник. – К.: Либідь, 1998.
2. Документи по истории университетов Европы XII–XV вв. Учебное пособие. Вступит. статья, перевод и примеч. Г. И. Липатниковой. – Воронеж, 1973.
3. Вища школа УРСР за 50 років (1917–1967) (Історичний нарис): у 2 ч. – К.: В-во Київського ун-ту. Ч. 1 (1917–1945). – К., 1967; Ч. 2 (1945–1967). – К., 1968.
4. Галузинський В. М., Євтух М. Б. Педагогіка: теорія та історія: навчальний посібник. – К., 1995.

5. Джуринский А. Н. История педагогики: Учеб. пособие для студ. педвузов. – М., 1999.
6. Ідея університету: Антологія / упоряд.: М. Зубрицька, Н. Бабалик, З. Рибчинська; відп. ред. М. Зубрицька. – Львів, 2002.
7. Радул О. С. Історія вищої школи Європи (V ст. – середина XX ст.). – Кіровоград, 2011.
8. Розвиток народної освіти і педагогічної думки на Україні (X – поч. XX ст.): Нариси. – К., 1991.

Допоміжна

1. Бабишин С. Д. Школа та освіта Давньої Русі (IX – перша половина XIII століття). – К.: Вища школа, 1973.
2. Жураковский Г. Е. Из истории просвещения в дореволюционной России. – М., 1978.
3. Ісаєвич Я. Д. Юрій Дрогобич. – К., 1972.
4. Ігнатович В. Історія англійських університетів. – Спб., 1846.
5. Історія Днепропетровського університета. – Днепропетровск, 1993.
6. Києво-Могилянська академія в іменах, XVII–XVIII ст. Енцикл. вид. / Упор. З. І. Хижняк. – К., 2001.
7. Київський університет. Документи и материалы. 1834–1984 / Сост. В. А. Замлинский, А. А. Буравченков, А. В. Долинский и др. – К. 1984.
8. Київський державний університет імені Тараса Шевченка. – К., 1993.
9. Львівський університет. – Львів, 1986.
10. Майборода В. К. Вища педагогічна освіта в Україні: історія, досвід, уроки (1917–1985). – К., 1992.
11. Микитась В. Давньоукраїнські студенти і професори. – К., 1994.
12. Мицько І. З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576–1636) / За ред. Я. Д. Ісаєвича. – К., 1900.
13. Нариси історії Київського національного університету імені Тараса Шевченка / В. В. Різун, М. С. Тимошик, А. Є. Конверський та ін. – К., 2004.
14. Нудьга Г. Перші майстри і доктори // Нудьга Г. На літературних шляхах: Дослідження, пошуки, знахідки. – К., 1900; // Нудьга Г. Не бійся смерті. – К., 1991.
15. От глиняной таблички – к университету: Образовательные системы Востока и Запада в эпоху Древности и Средневековья: учеб. пос. /Под ред. Т. Н. Матулис. – М.: Изд. РУДН, 1998.
16. Сірополко С. Історія освіти в Україні. – Львів, 2001.
17. Університети Західної Європи. Середні віка. Возродження. Просвещення. – Іваново, 1990.
18. Філософія Відродження на Україні. – К., 1990.
19. Харьковский государственный университет. 1805–1980. Исторический очерк. – Харьков, 1980.
20. Хижняк З. І. Києво-Могилянська академія. – К., 1981.
21. Хижняк З. І. Ректори Києво-Могилянської академії 1615–1817 рр. – К., 2002.

22. Эймонтова Р. Г. Русские университеты на грани двух эпох. От России крепостной к России капиталистической. – М., Наука, 1985.